

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Emigrantlitteraturen (1872)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 69. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992359954272/facsimile.pdf> (tilgået 17. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

for den farlige Udvikling af Ungdommens Evner og har sagt til den: Hertil og ikke længer! — er man nu klar over, hvad saa megen ubrugt Lidenskab og undertrykt Kraft kan fremkalde for sørgelige Begivenheder, eller over, hvor mange Fristelser til Brøde et stormfuldt Hjerte har, i hvilket Sorg og Livslede raader? Jeg erklærer det med Bitterhed, med Rædsel: Werthers Pistol og Bøddelens Økse har allerede ryddet op iblandt os. Denne Slægt rejser sig og forlanger Klostre af Eder.»

Et ydmygt og følsomt Forlangende ganske vist af en Slægt, der betegner sig som opnæret ved Løvemarv! men man føler Trodsen bag den ydmyge og ikke bogstaveligt mente Fordring. Det utaalmodige Tungslud griber paa Slump efter et Dulmemiddel mod sin Smerte.

I en Fortale, som Nodier i Aaret 1840 føjede til sin Bog, udtaler han sig om de Tidsomstændigheder, der fremkaldte den. Direktoriets Regering, siger han, var alt andet end følsom. Drømmeriets og Lidenskabernes Sprog, som Rousseau tredive Aar tidligere havde skaffet en forbigaaende Yndest, var anset for latterligt ved Aarhundredets Slutning. Anderledes var det i Tyskland «dette vidunderlige Tyskland, det sidste Fædreland for Europas Poesi, den fremtidige Vugge for et tilkommende kraftigt Samfund, hvis der ellers endnu kan skabes et Samfund i Europa, og Tysklands Indflydelse begyndte da at gøre sig gældende hos os . . . Vi læste Werther, Goetz von Berlichingen og Karl Moor.»

Helten i Nodiers Bog er støbt over Werthertypen, han er tyve Aar gammel, han er Maler, han er Digter, han er fremfor Alt Tysker. Men rigtignok staar denne matte og udviskede Afstøbning uendeligt tilbage for Originalen. Charles — han bærer Nodiers eget Navn — er Emigrant; af politiske Grunde udvist af Bayern og erklæret fredløs; to Aar har han tilbragt flakkende om i Europa som en rastløs Flygtning, i to Aar har han levet Nodiers eget Liv. Kun én Følelse har opretholdt ham, Kærligheden til en Pige, som bærer det poetiske Navn: Eulalia; han vender tilbage og — hører det I Himmelske! — Eulalia er troløs, Eulalia har ægtet en Anden. Den forraadte Elsker kan ikke modstaa sin Tilbøjelighed til at omkrese hendes Opholdssted. En Dag møder han hende og — o Skæbnet! — Eulalia, som i den lange Tid ikke har hørt fra ham og som har modtaget en falsk Efterretning om hans Død, har kun med Taarer, kun af Lydighed mod en Moders Vilje, endelig paa Grund af en

svag Lighed, den unge Frier havde med Charles, ægtet denne, en Hr. Spronck, der, som det viser sig, er et af de ædleste Mennesker. Herover Werther-Klager, Werther-Stemninger o. s. v., dog Alt i en i Sammenligning med Werthers højst nedstemt Ton-art. Charles hengiver sig til vemodige Erindringer: Her saa han hende første Gang, her følte han de første mørke Aeliser om Fremtiden, her glemte han i sin Henrykkelse over at se hende sit Papir, sine Blyanter og sin *Ossian*; her, hvor Træerne nu er omhuggede, havde han fordum besluttet at lade sin kære Werther begrave og nu føler han Lyst til her at grave sin egen Grav. Werther har nemlig været Charles's Ven og man ser, at han har taget ham til Mønster. Kun i et Punkt er Charles kræftigere og mere mandig end Werther, det er i hans Udbrud af Harme over de Hindringer, der stiller sig mellem hans Elskede og ham:

«Hvorfor vovede jeg ikke at slutte hende i mine Arme, at gribe hende som et Bytte, føre hende langt bort fra Menneskene og erklære hende for min Hustru for Himlens Aasyn! Eller hvis selve denne Attraa er en Forbrydelse, hvorfor er den da saa inderligt sammensmeltet med Følelsen af min Tilværelse, at jeg ikke kan opgive den uden at dø? En Forbrydelse, sagde jeg! I Barbariets Tid, i Uvidenhedens og Trældommens Dage har et eller andet Menneske af Hoben fundet paa at skrive sine Fordomme ned og har sagt: Der har I Love. Hvilken Forblindelse af Menneskeheden! hvilket forægteligt Skuespil at se saa mange Slægter styrede af en længst afdød Slægts Fordomme og Luner!»

Højest pudsigt tager umiddelbart herefter en lang højtidelig Forherligelse af Messiaden sig ud, øjensynlig forårsaget af andre, men ganske uligeartede Mindelser om Werther. «O guddommelige Klopstock! udbryder Charles, med hvilken Pragt samler du ikke alle Poesiens Vidundere for vore Øjne, hvad enten du indfører os i den Højestes Raad, hvor de førstefødte blandt Englene lovsynger Himmelens Hemmeligheder eller hvor Kerubinerne i hellig Andagt dækker deres Aasyn med deres Guidvinger.» Springet er stort fra hine oprørske Talemaader til denne fromme Henrykkelse. Men selve denne Blanding af revolutionære Tilbøjeligheder og romantiske Tilløb, som i enhver anden Tidsalder vilde synes forrykt, er i Emigrantlitteraturen langt fra at overraske; den genfindes hos alle Forfatterne; den optræder hos Chateau-